

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI NOANANAVIY USULLAR YORDAMIDA RASM CHIZISHGA O'RGATISHNING AHAMIYATI

M.M.Nigmatova

*Buxoro davlat universiteti dotsenti
mavjuda.nigmatova@gmail.com*

Annotatsiya: *Maqolada dolzarb muammolardan biri – maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy faoliyati, badiiy ijodkorligi, badiiy didini rivojlantirishning asosiy yo'llaridan biri noan'anaviy rasm chizishga o'rgatish, uning turli ko'rinishlari, bolalar qiziqishini unga yo'naltirishda tarbiyachining roli ko'rsatilgan. Bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning estetik tarbiyasi badiiy mehnat malakalarini, estetik tasavvurlarining shakllanishini va bolalar badiiy ijodkorligining rivojlanishini ko'zda tutiladi.*

Аннотация: *В статье показана одна из актуальных проблем - одним из основных способов развития творческой активности, художественного творчества, художественного вкуса дошкольников, обучение нетрадиционному рисованию, его различным формам, и роль воспитателя в направляя к ней интерес детей. Обучение детей изобразительному искусству, эстетическое воспитание детей дошкольного возраста направлено на развитие навыков художественного творчества, формирование эстетического воображения, развитие художественного творчества детей.*

Annotation: *The article shows one of the urgent problems - one of the main ways to develop creative activity, artistic creativity, artistic taste of preschoolers, teaching non-traditional drawing, its various forms, and the role of the educator in directing children's interest to it. Teaching children fine arts, aesthetic education of preschool children is aimed at developing the skills of artistic creativity, the formation of aesthetic imagination, the development of children's artistic creativity.*

Kalit so'zlar: *estetik did, estetik tasavvur, badiiy mehnat, badiiy ijodkorlik, shaxsiyat, shaxsiy o'zgarishlar.*

Ключевые слова: *эстетический вкус, эстетическое воображение, художественное произведение, художественное творчество, личность, личностные изменения.*

Keywords: *aesthetic taste, aesthetic imagination, work of art, artistic creativity, personality, personality changes.*

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim-tarbiya sohasida amalga oshirilayotgan nafosat tarbiyasi mazmuni va mohiyati istiqbolda yoshlar madaniyatining pirovard natijada esa jamiyatimiz erishajak kuch-qudrat, farovonlik, madaniylik, ma'rifiylik darajasini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Shu bois bolalarning ma'naviy nafosatlik kamolotini puxta ta'minlash omillarini taqdim etish Respublikamiz

pedagogika fanining bugungi kundagi dolzarb muammolaridan biridir. Zero, mamlakatimizning ertangi kunini ta'kidlab o'tkanimizdek, intellektual zakovat, nafosatli tarbiyalangan shaxsning ma'naviyati va ma'rifati belgilab beradi. Shunday ekan, bugungm kunga qadar maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarning aql-zakovatini charxlash, ma'naviyatini boyitib borish, badiiy-nafosat saviyasini oo'irishda etarli darajada qo'llanmay kelingan manbalarga aloxida e'tibor qarash ma'lum bo'shliqlarni to'ldirish imkonini beradi.

Bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning estetik tarbiyasi badiiy mehnat malakalarini, estetik tasavvurlarining shakllanishini va bolalar badiiy ijodkorligining rivojlanishini ko'zda tutiladi. Tasviriy faoliyat jarayonida bolalarning badiiy ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish mezon, printsiplari bilan maktabgacha ta'lim tashkilotida rasm chizish, loydan narsa yasash, qirqib elimlash, qurish-yasashga o'rgatish vazifalari, mazmuni, metodikasi bilan tanishtiriladi.

Nega bolalar rasm chizishadi? Bu tanani yaxshilash usullaridan biridir. Hayotning boshida chizish ko'rish va ko'rish qobiliyatini rivojlantiradi. Bola "vertikal" va "gorizontal" tushunchalarini o'rganadi, shuning uchun erta bolalar rasmlarining chiziqli bo'lishi. Keyin u materiallarning shakllarini, asta -sekin atrof -muhitni tushunadi. Bu so'zlar va uyushmalar to'planishidan ko'ra tezroq sodir bo'ladi va chizish chaqaloq allaqachon o'rgangan va har doim og'zaki ifoda eta olmaydigan narsalarni majoziy shaklda ifodalashga imkon beradi. Chizma bolaga tez o'zlashtiriladigan bilimlarni, dunyo haqidagi tobora murakkab g'oyalarni tartibga solishga yordam beradi. Nima uchun, o'sib ulg'ayganimizda, bolalar chizishni to'xtatadilar, chunki bu so'z ko'proq ma'no kasb etmoqda.

Tibbiy amaliyotda rasm chizish, bo'yash (izoterapiya) bilan davolash mavjud. Ayniqsa, bolalar uchun izoterapiya yaxshi samara beradi, chunki chizish bola uchun tabiiy ehtiyojdir. Uning "qobiliyatsiz kompleksi" yo'q.

Tasviriy faoliyat, ehtimol, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng qiziqarli mashg'ulot turi. Bu bolaga atrofdagi taassurotlarini tasvirli tasvirlarda aks ettirishga, ularga o'z munosabatini bildirishga imkon beradi. Shu bilan birga, tasviriy faoliyat bolalarning har tomonlama estetik, axloqiy, mehnat va aqliy rivojlanishi uchun beqiyos ahamiyatga ega.

Chizma bolaning shaxsiyatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Bolaga faqat rasm chizish foyda keltiradi. Chizma va bolaning tafakkuri o'rtasidagi bog'liqlik ayniqsa muhimdir. Shu bilan birga, ishga tasviriy, motorli, muskul-teginish analizatorlari kiritilgan. Bundan tashqari, chizish bolalarning intellektual qobiliyatini, xotirasini, e'tiborini, nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantiradi, bolani o'ylashga va tahlil qilishga, o'lchash va taqqoslashga, tuzishga va tasavvur qilishga o'rgatadi. Bolalarning aqliy rivojlanishi uchun bilimlar zaxirasini bosqichma -bosqich kengaytirish katta ahamiyatga ega.

Asosiysi, chizish bolalarga faqat ijobiy his -tuyg'ularni keltiradi. Ijobiy his-tuyg'ular bolalarning ruhiy salomatligi va hissiy farovonligining asosidir. Chizma

bolada yaxshi kayfiyat manbai bo'lgani uchun, bolaning tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishini saqlab qolish va rivojlantirish kerak. Bolaning harakatsiz va kuchsiz qo'liga qalam yoki cho'tka qo'yib, uni qiynashga hojat yo'q. Birinchi muvaffaqiyatsizliklar umidsizlikka va hatto asabiylashishga olib keladi. Bolaning faoliyati muvaffaqiyatli bo'lishi uchun ehtiyot bo'lish kerak - bu uning o'ziga bo'lgan ishonchini kuchaytiradi.

Chizishning ko'plab texnikasi va usullari mavjud, ular yordamida siz badiiy mahoratga ega bo'lmasdan ham asl asar yaratishingiz mumkin. Siz ham, farzandingiz ham bunday mashg'ulotlardan nafaqat zavq olasiz.

Bolalarga noan'anaviy texnikadan foydalangan holda rasm chizishni o'rgatish qiziqarli va hayajonli! An'anaviy bo'lmagan texnikalar bilan chizish bolalarni ozod qiladi, ularga noto'g'ri ish qilishdan qo'rqmaslikka imkon beradi. G'ayrioddiy materiallar va o'ziga xos texnikalar bilan chizilgan rasmlar bolalarga unutilmas ijobiy his -tuyg'ularni boshdan kechirish imkonini beradi. Tuyg'ular ham jarayon, ham amaliy faoliyat - badiiy ijod natijasidir. An'anaviy bo'lmagan tasvir texnikasidan foydalangan holda rasm chizish maktabgacha yoshdagi bolalarni charchatmaydi, ular vazifa uchun ajratilgan vaqt davomida yuqori faollik va samaradorlikni saqlaydilar. An'anaviy bo'lmagan usullar bolalarga ularning xohishi va qiziqishini hisobga olgan holda individual yondashishga imkon beradi. Ulardan foydalanish quyidagilarga yordam beradi:

- bolaning intellektual rivojlanishi;
- maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy jarayonlari va shaxsiy sohasini tuzatish;
- o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantiradi;
- fazoviy fikrlashni rivojlantiradi;
- bolalarni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga o'rgatadi;
- qo'llarning nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- materiallar va texnikada tanlash erkinligi.

An'anaviy bo'lmagan usullarni ishlab chiqishda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun turli xil materiallar taqdim etiladi:

- har xil tuzilish, shakli va o'lchamdagi qog'oz;
- govush va akvarel bo'yoqlari;
- 2,3,5 -sonli cho'tkalar; tukli cho'tkalar;
- mum va rangli qalamlar;
- oddiy va rangli qalamlar;
- qo'rg'oshin qalam, sham;
- plastilin, tuzli xamir;

Shuningdek, qo'shimcha asboblari: qog'oz peçeteler, modellashtirish taxtalari, modellashtirish qoliplari, palitrasi, ko'pikli kauchuk, tish cho'tkasi, suv idishlari, kokteyl naychasi, quritilgan gullar va daraxt barglari, konuslar, o'simlik urug'lari, don, tuz, iplar va boshqalar.

An'anaviy bo'lmagan texnikadan foydalangan holda rasm chizishni yoshligidan boshlash mumkin va kerak - "oddiydan murakkabgacha" tamoyili bo'yicha. Bu yoshda qo'llaniladigan asosiy texnikalar:

- barmoqlar, kaftlar bilan chizish
- ko'pikli kauchuk qoziqlar, paxta chig'anoqlari bilan chizish
- barglar, kartoshka, sabzi bilan chop etish;
- Sham, ko'mir bilan chizish

O'rta va katta maktabgacha yoshda - noan'anaviy texnikalar:

- sham, ko'mir bilan rasm chizish;
- somon bilan blotografiya;
- monotip;
- buzadigan amallar;
- mumli qalamlar + akvarellar;
- burmalangan qog'oz taassuroti;
- ko'pikli kauchuk bilan rasm chizish;
- o'yma (skretch taxtasi);
- mantar, ko'pikli kauchuk, polistirol bilan bosma;
- bo'rttirma;
- qattiq (tukli) yarim quruq cho'tka bilan jab;
- xom ashyoni chizish;
- ip bilan blotografiya;
- Matoga rasm chizish;
- tuz bilan rasm chizish;
- taroqli bo'yoq;

Rasm chizish paytida tasavvurni kuchaytirish, badiiy niyatni rivojlantirish va badiiy qobiliyatni rivojlantirish uchun siz bolalar adabiyoti, musiqiy hamrohlik, folklor va o'yin materiallaridan foydalanishingiz mumkin. Bu rasmni tushunarli, mazmunli va ma'lumotli qiladi.

Xulosa sifatida shuni qayd etish lozimki maktabgacha yoshdagi bolani ijodiy ifoda etish erkinligi nafaqat tasviriy tasvirlar va ularni rasmda etkazish istagi, balki uning tasvir vositalariga qanday egalik qilishi bilan ham belgilanadi. O'quv jarayonida bolalarning tasvirlar, texnikaning turli xil variantlarini o'zlashtirishi ularning ijodiy rivojlanishiga yordam beradi.

An'anaviy bo'lmagan uslub namunani nusxalashga imkon bermaydi, bu tasavvur, ijodkorlik, mustaqillik, tashabbuskorlik va individuallikni namoyon etishga yanada katta turtki beradi.

Bola atrofdagi olam haqidagi taassurotlarini aks ettirish, turli xil materiallar yordamida ularni real shakllarga o'tkazish orqali tasavvur tasavvurlarini etkazish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Tasviriy faoliyat darsida noan'anaviy tasvir texnikasi kamdan-kam qo'llaniladi, ularning tuzatuvchi ahamiyati e'tiborga olinmaydi, shu bilan birga noan'anaviy

texnikalardan foydalanish bolalarning ob'ektlar haqidagi tasavvurlari va tasavvurlarini boyitishga va ulardan foydalanishiga yordam beradi; materiallar, ularning xossalari, ular bilan ishlash usullari.

Bizning fikrimizcha, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun o'qitishning asosiy vazifasi bolalarga atrofdagi voqelikni o'rganish, kuzatish ko'nikmalarini rivojlantirish, go'zallik tuyg'usini tarbiyalash va tasvir texnikasini o'rgatish, bolalar rasmlarida ifodali tasvirlarni yaratishda bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishdir. turli xil tasviriy vositalar yordamida.

Samarali maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish kerak:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi bo'yicha pedagogik va uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish.

2. Pedagogik jarayonda tasviriy faoliyatning noan'anaviy usullaridan foydalanishning nazariy jihatlarini o'rganish.

3. Maktabgacha yoshdagi bolalarga tasviriy faoliyatning noan'anaviy usullarini o'rgatish va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish bo'yicha uslubiy jihatdan yaxshi tashkil etilgan ishlar o'rtasidagi munosabatni o'rnatish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Saidova, Z. T. (2022). TAXIS AS A CONCEPTUAL AND FUNCTIONAL-SEMANTIC CATEGORY. Экономика и социум, (2-1 (93)), 105-108.

2. Tolibovna, S. Z. (2022, January). Dependent and independent taxis. In Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes (pp. 293-295).

3. Tolibovna, S. Z. (2022). TAXIS AND THE GRAMMATICAL CATEGORY OF TEMPORAL REFERENCE. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(2), 277-280.

4. Khodjaeva, D. I., & Saidova, Z. T. (2022). Interaction between Categories of Taxis and Temporality. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(3), 110-113.

5. Tolibovna, S. Z. (2022). TAKSIS SEMANTIKASI VA UNING IFODALANISH VOSITALARI. Scientific Impulse, 1(4), 1293-1304.

6. Khodjaeva, D. (2022). TAKSIS KATEGORIYASI LINGVISTIK TADQIQOTLAR PREDMETI SIFATIDA. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 12(12).

7. Tolibovna, S. Z. (2023). INGILIZ TILINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH. Conferencea, 87-91.

8. Saidova, Z. (2022). TAKSIS SEMANTIKASI VA UNING IFODALANISH VOSITALARI. Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali, 2(2).

9. Tolibovna, S. Z. . (2022). Taxis Category and Sphere of Temporary Influence. AMERICAN JOURNAL OF SCIENCE AND LEARNING FOR DEVELOPMENT,

1(2), 137-138. Retrieved from <http://inter-publishing.com/index.php/AJSLD/article/view/705>

10. Saidova, Zokiraxon, and Malika Zakiryayeva. "SIMILARITIES AND DISSIMILARITIES IN TERMS OF WORDS FORMATION IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES." *Modern Science and Research* 2.4 (2023): 31-35.

11. Saidova, Zokiraxon, and Rukshona Khusenova. "THE DISSIMILARITIES OF WORD FORMATION IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES." *Modern Science and Research* 2.4 (2023): 28-30.

12. Nigmatova M. M., Erkinova D. E. ALOHIDA TA'LIMGA EHTIYOJLARI BO'LGAN BOLALAR BILAN INKLYUZIV TA'LIM //PEDAGOGS jurnali. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 157-157.

13. Nigmatova M. The Importance of Digital Games in Learning //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 35. – №. 35.

14. Nigmatova M. Formation of Proper Nutrition in Children //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 35. – №. 35.

15. Nigmatova M. O 'ZBEK AYOLLARINING IQTISODIY FAOLLI GI PASTLIGI VA SAVABLARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 35. – №. 35.

16. Nigmatova M. МАКТАБГАЧА ТА'LIM TIZIMIDA STEM TECHNOLOGIYALARINI QO'LLASH VA UNING AVZALLIKLARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2023. – Т. 35. – №. 35.

17. Nigmatova M. M. et al. МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARGA ZAMONAVIY DUNYONING TARBIYASIGA TA'SIRI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1401-1407.

18. Nigmatova M. M., Jorayeva S. H. J. МАКТАБГАЧА TALIMDA STEM TA'LIM MODULI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1396-1400.

19. Nigmatova M. M., Erkinova D. E. МАКТАБГАЧА TALIM VA МАКТАБ TA'LIMI NAMKORLIGI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1305-1309.

20. Nigmatova M. TA'LIM MUASSASALARI O 'RTASIDA UZVIYLIK TIZIMINI YARATISH MEХANIZMLARI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

21. Nigmatova M. BOLALARNI МАКТАБГА ТАУУORLASHDA МАКТАБ VA MTT NAMKORLIGI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

22. Nigmatova M. МАКТАБГАЧА ТА'LIM VA UMUMIY O 'RTA TA'LIMNING O 'ZARO INTEGRATSIYASI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

23. Nigmatova M. МАКТАБДА YETTI YOSHLI BOLALAR UCHUN MOSLASHUV DARSLARINI TASHKIL ETISH //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

24. Nigmatova M. KOMPYUTER O'YINLARINING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR HISSIY INTELEKTIGA TA'SIRI //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22
25. Avezmurodovich Q. R. et al. “Yozuv daftari” asosida boshlang ‘ich sinf o ‘quvchilarining chiroyli yozish ko ‘nikmasini shakllantirish usullari (1-sinf misolida) //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1312-1317.
26. Avezmurodovich Q. R. et al. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING GRAMMATIKAGA OID TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISHDA TA'LIMIIY O 'YINLARDAN FOYDALANISH METODIKASI //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1328-1335.
27. Avezmurodovich Q. R., Usmonovna S. S. CHAPAQAY O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASH VA YOZUVGA O 'RGATISH JARAYONIDA FOYDALANADIGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR (1-SINF MISOLIDA) //Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 1336-1341.
28. Qo'ldoshev R. MAKTAB O'QUVCHILARINING GRAFIK VA KALLIGRAFIK QOBILİYATLARINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI: Ushbu maqolada maktab o 'quvchilarining grafik va kalligrafik qobiliyatlarini shakllantirishning metodologik asoslari haqida gap boradi //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
29. Avezmurodovich Q. R. JADID MAKTABLARIDA YARATILGAN DARSLIKLAR VA ULARNING METODIK IMKONIYATLARI: Qo 'ldoshev Rustambek Avezmurodovich Buxoro davlat universiteti //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 1. – С. 221-225.
30. Qo'ldoshev R. DARSLIK: MAZMUN VA SHAKL BIRLIGI //” ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ” международный научно-методический журнал. – 2022. – Т. 1. – №. 1.
31. Qo'ldoshev R. CHAPAQAYLIK: MUAMMO YOKI QOBILİYAT //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.
32. Avezmurodovich Q. R., Oybekovna N. D. BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARINING BOG'LANISHLI NUTQINI O'STIRISH. QAYTA HIKOYALASH VA BAYON TURLARI. – 2022.
33. Qo'ldoshev R. MAKTAB O 'QUVCHILARINING GRAFIK VA KALLIGRAFIK QOBILİYATLARINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI: Ushbu maqolada maktab o 'quvchilarining grafik va kalligrafik qobiliyatlarini shakllantirishning metodologik asoslari haqida gap boradi //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2021. – Т. 1. – №. 1.
34. Qo'ldoshev R. Scientific theoretical basis of construction of elementary school textbooks //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2022. – Т. 2. – №. 2.

35. Kuldoshev R. et al. Mathematical statistical analysis of attainment levels of primary left handed students based on pearson's conformity criteria //E3S Web of Conferences. – 2023. – Т. 371. – С. 05069.